

## K ONYMICKÉMU SYSTÉMU SOUČASNÝCH DYSTOPIÍ (NA PŘÍKLADU FRANCOUZSKÉ A ČESKÉ LITERATURY)\*

Klíčová slova: literární vlastní jména, dystopie, onymická krajina žánru, současná francouzská próza, současná česká próza

### 1. ÚVOD

Je zřejmé, že jednotlivé literární žánry, dílčí subžánrové varianty nebo mody se kromě tematického, narativního nebo časoprostorového hlediska vyznačují (v určité stylové epoše, nebo trvale) také ustáleným či jinak příznačným charakterem onymického systému (Dvořáková, 2017, s. 75). Kupříkladu inventář žánru tradičních i moderních pohádek tak v češtině zahrnuje opakující se hypokoristika (*Honza, Jeniček*) i vznešená knižní panovnická antroponyma (*Dobromysl, Hyacint*); humoristická próza a divadlo nápadně pracují s deminutivy, mluvícími jmény i toponymickou jazykovou hrou (*Zvonokosy, Kocourkov, Pytlíkov*); avantgardní poetistická lyrika bývá zatížena exotickými nebo exoticky znějícími proprii (srov. nezvalovská, seifertovská a bieblovská dívčí/ženská jména *Chloe, Ela, Elis*). Příslušnost vlastních jmen ke genologickým kategoriím je přitom výsledkem dlouhodobější kulturní tradice a z percepčního pohledu intuitivní; antroponyma jako *Krasomil a Jason* u pohádkového textu čtenář očekává, stejná jména budou naopak až extrémně příznaková a aktualizací v oblasti science fiction nebo detektivky.

Zmíněné příklady ilustrují ideální, modelové situace a jako takové byly v úvodu našich úvah zvoleny — samozřejmě nelze hovořit o určitém typizovaném onymickém systému tak široké taxonomické jednotky, jakou je např. román a povídka; v případě detektivního nebo venkovského realistického

---

\* Tato studie je výstupem z projektu SGS06/FF/2023 Umělecká reflexe aktuálních kontroverzních fenoménů v současných francouzsky a španělsky psaných literaturách.

románu/povídky ale již nepochybně ano, jakkoliv je výzkum těchto souvislostí nejen v českém kontextu ve stadiu počátku (a téměř výhradně z lingvistické perspektivy).<sup>1</sup> Bohemistická literární věda doposud o propriální sféře jako určitém a dílčím distinktivním genologickém (příp. kombinovaně genologickém a temporálním) rysu neuvažuje, jak také dokládají základní oborové odborné příručky.<sup>2</sup>

Materiálový výběr dystopického žánru<sup>3</sup> (próz s vizemi potenciálních střetů kultur, nestability v Evropě, ideologických či náboženských totalit a občanských válek) v této případové studii je arbitrární, vychází nicméně z několika premis. První plyne z ohledu na znatelnou renesanci žánru i tematiky na počátku 21. století v obou pojednávaných národních literaturách. Je též na místě připomenout speciální místo dystopického formátu — může být vnímán jako obecná, psychicky daná lidská představa ohrožení a strachu, ale i jako politologický koncept nebo politicky angažovaný manifest a v neposlední řadě jako kulturní a literární, tudíž estetický výtvar (srov. Pavlova, 2022, s. 33–34). Hranice mezi uvedenými fenomény se mnohdy jeví fluidní, vždy ale odrážejí aktuální pociťované a ve společnosti rezonující hrozby. Konečně, na rozdíl od utopie, jejíž původní podstatou je vyobrazení neexistujícího prostředí, dystopie zpravidla slučuje přítomné a reálné prvky s realisticky konstruovanou reprezentací budoucna, což ovlivňuje i dynamiku onymické sféry.

Následující analýza, interpretace a komparace — limitována rozsahem problematiky i příspěvku toliko na oblast abionym — usiluje o ověření naznačené hypotézy, tedy o verifikaci případných obecných a společných rysů, znaků a variant aktuální propriální složky daného žánru. Metodologicky se opíráme primárně o funkční pojetí literárních vlastních jmen, které má ve středoevropské lingvistice značnou tradici — mimo jiné pak o novější české a polské oborové práce (Dvořáková, 2017; Gibka, 2019). Studie se vztahuje k jedenácti prozaickým dílům, mezi nimiž je zastoupeno pět próz českých: jmenovitě „Kronika zániku Evropy: 1984–2054“ Vlastimila Vondrušky, „Krvavé levandule“ Mariana

---

<sup>1</sup> Ve výhledové stati „Jak dále v literární onomastice?“ byla tato oblast zařazena mezi klíčové budoucí úkoly oborového výzkumu (Dvořáková, 2015, s. 96). Pozvolný, avšak zřetelný stoupající odborný zájem o literární onomastiku na různých akademických pracovištích nicméně vnesl jistou systematickosti do oboru, který byl ještě před dvaceti lety označován za metodologicky neustálený a rozkolísaný (Pastyřík, 2000, s. 7). Onomastické výzkumy v daném poli aktuálně tendují ke korpusovému, kvantitativnímu přístupům — souhlasíme však s úvahou Žanety Dvořákové, že pouhé pořizování soupisů a korpusů autorských nebo žánrových proprií bez kritické interpretace nepřináší valné hodnoty: „Literární jména nelze podle mého názoru zkoumat vytržena z kontextu literárního díla, pouhý seznam proprií nám sám o sobě neřekne nic“ (Dvořáková, 2015, s. 95). Artur Rejter v kapitole „Nazwa własna — gatunek — idiolekt“ poukazuje na potřebu hlubšího výzkumu, na materiálovém příkladu nicméně užitečně ilustruje provázanost onymického repertoáru s žánrem (Rejter, 2019, s. 41–54).

<sup>2</sup> Ilustrací mohou být mj. novější „Úvod do studia genologie“ Pavla Šidáka i komplexní sedmisetstránková „Encyklopedie literárních žánrů“ kolektivu pod vedením Dagmar Mocné a Josefa Peterky.

<sup>3</sup> Pro potřeby této analýzy chápeme pojmy dystopie a antiutopie synonymicky.

Kechlibara, „Pod znamením pŭlměsíce: příběhy z Evropy pod vládou islámu“ Ludka Frýborta, „Rok Havrana“ Vladimíra Šlechty, „Řád“ Davida Ratha; a šest francouzských, resp. frankofonních: „2084: la fin du monde“ Boualema Sansala (česky vyd. jako „2084: konec světa“), „2084 — République Islamique de France“ Patricka Paitela, „Le jour de l'Aïd“ Daniela Saint-Hamonta, „Soumission“ Michela Houellebecqa (česky vyd. jako „Podvolení“), „Šukran“ Jeana-Pierra Andrevona a „La Tentation de la défaite“ Antoina Vitkina. Pojednávána propria a další pojmy ze zahraničních děl uvádíme současně v originále a v překladu autora článku; existuje-li českojazyčná mutace knihy, citujeme z tohoto překladu.

## 2. OIKONYMA A URBANONYMA

Původní podstata utopie, tedy předchůdce moderních antiutopií a dystopií, se zakládá na vyobrazení nového, odlišně fungujícího světa nebo civilizace, který je konstituován dominantně nejen fiktivním, neurčitým a budoucím časem, ale zejména prostorem. Jím jsou již od raného novověku typicky fiktivní ostrovy, města a odlehlé oblasti, neboli vše zcela odlišné oproti prostoru žité zkušenosti a každodennosti předpokládaného čtenáře. Z tohoto vyplývá logický důsledek pro toponymickou sféru těchto děl, kdy popisované lokality nesly čistě symbolické, abstraktní nebo hyperbolizované označení (bez zacházení do detailů připomeňme již jen „mluvící“ tituly děl, jako jsou „Utopie“ Thomase Mora, „Sluneční stát“ Tommase Campanelly, „Nová Atlantida“ Francise Bacona nebo „Jiný svět“ Cyrana de Bergeraca). S postupnou narůstající převahou negativních verzí utopie během 20. století se však význam prostoru modifikuje a posouvá — kupříkladu kanonický Orwellův román „1984“ již zcela přesně zasazuje příběh do fikčního, nikoliv fiktivního „Londýna“.<sup>4</sup> Jedná se o dílčí případ, avšak souvisí se samotnou podstatou dystopické literatury, tedy nikoliv vytváření obrazu „jiného a lepšího“; ale všeobecně „našeho a horšího“.

Při modelování realistického uměleckého efektu zmíněného světa a prostoru „našeho, známého a povědomého“ se užití místní nebo pomístní názvy podílí v intenzivní míře — a to skrze působení funkcí asociační a klasifikující.<sup>5</sup> Jedním z důležitých rysů dystopické krajiny názvů míst je jejich výrazně nesouměřitelná distribuce, přirozeně odvislá od situovanosti konkrétních fiktivních příběhů. V dílech obou srovnávaných literatur se primárně jedná o výskyt autentických

<sup>4</sup> Naopak názvy státních útvarů fikčního světa typu *Océánie* jsou již autorské; o literárních choronymech viz níže.

<sup>5</sup> Asociační funkce se týká literárních proprií, které odkazují ke shodně pojmenovaným reálným místům, objektům, bytostem. Klasifikující funkce umožňuje užitím určitého jména (na základě formální struktury, úzu, obecné kulturní encyklopedie) navodit souvztažnost denotátu k určité kategorii — např. národnostní, časové či sociálně stratifikační (Dvořáková, 2017, s. 163–165, 177–186).

(reálných) oikonym, označujících města, příp. jejich čtvrti a sídlištní celky. Převaha místních jmen evropsky významných a větších sídelních lokalit, často hlavních měst (*Paříž, Brusel, Berlín, Marseille, Praha*) symbolicky evokuje politická centra a jejich rozhodovací a vládnoucí kompetence, včetně možného ohrožení nebo rozvratu. Rovněž další reálná jména měst (evropských, asijských, afrických) jsou odvislá od zasazení dějové linie; unikum představuje symptomatická autorská obliba a návratnost propria *Marseille* (zejm. „Krvavé levandule“, „Šukran“ a „Le jour de l’Aïd“). Kromě základní identifikační a asociační funkce, patrné u všech autentických názvů sídel, zde do vnímání vstupuje funkce symbolická.<sup>6</sup> Citované oikonymum ji v poslední době nezískalo výlučně v umělecké tvorbě, ale především v aktuálním mediálním diskurzu, kde bývá spojováno s kriminalitou, ghettoizací a silnými střety majority a minority.<sup>7</sup> Jméno *Marseille* představuje typicky žánrově konvenční proprium na mikro i makro úrovni (Rejter, 2019, s. 22).

Autentická pojmenování převažují i na úrovni městských částí a čtvrtí; uvedme dále zajímavý případ v románu „Le jour de l’Aïd“, kde se mísí s urbanonymy fiktivními, avšak reálné toponymii blízkými — jsou nositeli iluzionistické<sup>8</sup> funkce. Pouze příjemce textu obeznámený s konkrétními reáliemi města a regionu tak může dojít k uvědomění si jejich smyšlenosti;<sup>9</sup> nápodoba funguje zejména u názvu hlavního dějiště příběhu, marseillského *cit  des Gloriettes*. Proprium imituje obvyklou strukturu předměstských částí reálného města, složených z apelativního označení *cit * (‘sídliště’) a vlastního jména (*cit  des Oliviers, cit  de la Castellane* apod.). Zároveň může jméno nést funkci charakterizační<sup>10</sup> s až ironickým, subverzivním podtextem — výraz *gloriette* je v soudobé francouzštině užíván pro mohutné a vysoké, zpravidla exteriérové ptačí klece; vizuálně je připomínají robustní vybydlené věžáky této čtvrti, v nichž v příběhu propukají boje islamistů a státních sil.

Méně početnou vrstvou místních názvů jsou jména čistě fiktivní, svou hláskovou nebo morfologickou skladbou příznaková a významně klasifikující pojmenovávaný objekt. Sídlo českého rodu ve Vondruškově próze tak nese název *Klumpenštejn*, imitující obvyklou slovtvornou strukturu středověkých hradů a pevností (morfém *-stein/-štejn*). Obranný ráz má ve 21. století skutečně

<sup>6</sup> Symbolická funkce je založena na konvenčním vnímání určitého jména, které zástupně reprezentuje obecnější fenomén (Dvořáková, 2017, s. 173).

<sup>7</sup> K obecnému nadnárodnímu vnímání města jako negativního symbolu srov. např. Vergnengre, 2020.

<sup>8</sup> Iluzionistická funkce podněcuje v rámci recepce uměleckého díla iluzi reálného, materiálního světa (Dvořáková, 2017, s. 192).

<sup>9</sup> Jde však o obecnou otázku percepce a vnímání literárních vlastních jmen jednotlivými recipienty, v níž je potřeba uvažovat o empirickém, nikoliv modelovém čtenáři.

<sup>10</sup> Charakterizační funkce se vyskytuje u tzv. mluvících jmen, jejichž podoba je motivována mj. fyzickými, vizuálními nebo vnitřními vlastnostmi denotátu (Dvořáková, 2017, s. 138–141).

i románová vlastenecká rezidence, jejíž denotace (jakkoliv důsledně zapisována počeštěnou ortografií) paradoxně vychází cele z německého lexika. Fiktivní označení vládního města v dystopii „2084: Konec světa“ je kompozitem jména zakladatele totalitní říše a proroka a verbálního kořene *gouverner*, tj. vládnout: *Abigouv* (‘Abivlad’); jindy je nazývané slavnostně formulovaným opisem *Cité de Dieu* (‘Město Boží’). Ústřední náměstí pak nese název *place de la Foi suprême* (‘náměstí Svrchované víry’) — oba honorifikační názvy města a části městského prostoru odrážejí faktický princip toponymie aktuálního světa.<sup>11</sup> Souvislost názvu místa a mocenského vlivu je v posledku tematizována v „Roku Havrana“, kde je po politických změnách v západních Čechách tamní metropole (*Karlovy Vary*) titulována striktně německojazyčnou verzí *Karlsbad*.

### 3. CHORONYMA

Systém zeměpisných vlastních jmen společně se zmiňovanými typy oikonym a urbanonym v dystopicky laděných prózách dotváří další markantní skupina — choronyma. Přestože v umělecké literatuře zpravidla pojmenování nebo akt přejmenování zemí a jiných administrativních celků nehraje významnou motivickou roli, v analyzovaných textech se zřetelně jedná o signifikantní rys iluzionisticky zprostředkovávající anticipované nové geopolitické uspořádání Evropy, potažmo globálních poměrů. I na úrovni rozsáhlejšího území, jaké představuje stát, tudíž pojmenování představuje „[...] zásadní prvek ve vztahu mezi místem a politikou identity. V tomto smyslu je pojmenovávání prostředkem normování. Názvy míst jsou součástí symbolického i materiálního řádu, který vytváří legitimitu pro ty, kdo ovládají politiku reprezentace (místa)“ (Berg & Kearns, 2009, s. 19).

Kompozice víceslovných geografických jmen mívá ustálené provedení — zahrnuje substantivum nebo adjektivum vycházející z aktuálního jména země/regionu a též substantivum nebo adjektivum, které výslovně odkazuje na státoprávní uspořádání celku (vzhledem k tematice děl často orientálního nebo náboženského typu). Tomuto modelu odpovídají např. *Cordóbský chálífát* v „Kronice zániku Evropy“, *Křesťanská alpská republika Rakousko* v „Řádu“, *République islamique de France* (‘Islámská republika Francie’) v „Le jour de l’Aïd“ a identicky *République islamique de France* v „2084 — République islamique de France“.<sup>12</sup>

<sup>11</sup> V něm lze dokumentovat řadu případů oslavných oikonym zavedených autoritativními a totalitními režimy (srov. mj. bulharský *Mičurin*, český *Gottwaldov*, iránský *Bandar Imáma Chomejního*, ruský *Stalingrad* a další). Skrze urbanonyma se pak centrální náměstí, třídy a podobná jádrová místa stávají nejzřetelnějším indikátorem dobových politických a ideových preferencí, což taktéž mnohdy současná próza reflektuje (Střelec, 2019, s. 124).

<sup>12</sup> Tento název státu je v závěru románu doplněn i o jeho ambivalentně vyznívající oficiální devízu S.O.S. — *Soumission, Obéissance, Sacrifice* („Podvolení, poslušnost, obět“).

S popsanou výstavbou se vzdáleněji shoduje choronymum z dystopie „2084: Konec světa“, *Abistan* (‘Abistán’) — zde je prvním formantem jméno prvního vládce (viz výše k analogické struktuře jména fiktivní metropole říše), druhým sufix perského původu s významem země, území. Spojení honorifikačního motivu a příznakového zakončení prvořadě evokuje totalitní asijské státy (viz reálná propria *Turkmenistán* a další). Charakterizační varianty jmen zemí tak mají za cíl pregnančně vystihovat teokratické a autokratické založení režimů, které se ve fikcích etablovaly namísto dosavadních systémů. Současně reagují na aktuální situační kontext (Gibka, 2019, s. 64–65), v němž se předpokládá recipientova obeznamenost s denotačními a konotačními sémantickými paralelami, vyjádřenými proprii reálného světa typu *Islámský stát* či *Afghánský islámský emirát*.

#### 4. ERGONYMA

K literárním ergonymům zaprvé náleží názvy politických stran, hnutí, koalic a projektů — buďto reálných (*Front national* (‘Národní fronta’), *Parti socialiste* (‘Socialistická strana’) u Houellebecqua, *Občanská demokratická strana* u Vondrušky), nebo fiktivních (např. *Fraternité musulmane* (‘Muslimská jednota’) v „Podvolení“, *Strana francouzských muslimů* v „Kronice zániku Evropy“, *Parti Musulman Démocrate en France* (‘Muslimská demokratická strana Francie’) a antagonistická *Résistance Anti Musulmane Eucharistique* (‘Protimuslimské eucharistické hnutí odporu’) ve „2084 — République islamique de France“, *l’Union pour le Califat* (‘Unie za chalífát’) v „La Tentation de la défaite“, vládní *Juste Fraternité* (‘Spravedlivé bratrstvo’) v „2084: Konec světa“). Vzájemně sémanticky blízké lexikum zahrnující výrazy *bratrstvo*, *unie*, *jednota* nebo *spravedlnost* „pomrkává“ na recipienta idejemi lepšího světa — iluzi dokonalosti, optima ovšem překrývá tušená symbolika totalitního mesianismu. Volbou ergonym s aluzí na radikalismus a aktuální svět v jemných nuancích operuje Michel Houellebecq: již zmíněná vítězná islámská strana je v jeho fikci označena jako *Fraternité musulmane* (‘Muslimská jednota’); hláskově i obsahově se pojmenování velmi blíží straně *Frères musulmans* (‘Muslimské bratrstvo’), reálnému fundamentálnímu a teroristickému hnutí. Autor ovšem s paralelou zachází až neviditelně — první pojem se v textu vyskytne 25krát, kdežto druhý pouze dvakrát.

Druhou skupinu představují jména úřadů, orgánů a institucí státní moci, ať už administrativního nebo bezpečnostního/vojenského charakteru. Zatímco politické subjekty nesou pojmenování jak fiktivní, tak zrcadlící aktuální svět, v této kategorii dominují propria autentická. V motivicky militaristických příbězích „Krvavých levandulí“, „Havrana“, „Le jour de l’Aïd“ či „Pod znamením pŕlměsice“ reprezentují tento případ mj. zkratkové názvy organizací *NATO*, *US Army*, *SAS*, *RAID*. Autorská onyma bývají využita k identifikaci složek protikladných ke

státnímu aparátu — jedná se o opoziční, bojová a destabilizační uskupení, event. součásti nových fundamentálních režimů, jako např. *Islámská stráž* v románu „Pod znamením pŭlměsíce“. V konkrétní grafické podobě se zde manifestuje i rys běžný na systémové úrovni francouzského a českého jazyka — ve francouzském úzu mají iniciálové zkratky víceslovných pojmenování mnohem vyšší frekvenci — nejen v textech administrativní a žurnalistické povahy, ale i v beletrii, což ilustrují výše citované příklady.<sup>13</sup>

Literárně tematizovaná změna stávajícího pojmenování instituce vyjadřuje v sémantické sféře díla nově ustanovené a proklamované hodnoty či ideologii, které posiluje a ukotvuje, například ve vztahu o oblasti vzdělávání — v „Podvolení“ je takto k tradiční pařížské univerzitě dodán přídomek: *Université islamique de Paris-Sorbonne* (‘Islámská univerzita Paříž-Sorbonna’).<sup>14</sup> Vnucované doktríny (v následujícím případě obligátní politická korektnost) mohou být zase skrze vlastní jména karikovány, jak ukazuje komolení akademického *Klubu korektních Evropanů a Evropanek* v „Kronice zániku Evropy“: „Klubové logo 2K2E odpůrci posměšně přezdili na Bre-KEKE [...]. Michal tímhle spolužákem [myšleno členem klubu, pozn. K.S.] opovrhoval, neboť mu svými řečmi a jednáním připomínal fanatické svazáky z padesátých let minulého století“ (Vondruška, 2019, s. 511).

## 5. NÁZVY (MAS)MÉDIÍ

V rámci popisu typologie a funkcí zastoupených názvů médií ponechme zcela stranou terminologickou a metodologickou otázku, a sice k jaké skupině jmen lidských výtvorů přísluší (v dosavadní literatuře jsou kromě této obecné kategorie řazeny k ideonymům nebo pragmatonymům, nadto se příležitostně objevuje samostatná kategorie gemeronym).<sup>15</sup> Zdůrazňujeme je a vyčleňujeme z obecného ranku chrématonym in specie vzhledem k jejich — opět pro žánr a tematiku — příznakové frekvenci a významu.

Jména periodik mohou fungovat jako prostředky konstruování intertextuální sítě. Houellebecqova aluzivní triáda tří vypsáních titulů akademických, resp. odborných časopisů — *Journal des dix-neuvièmistes* (‘Revue pro devatenácté století’), *Magazine littéraire* (‘Literární časopis’) a *Revue d’études palestiniennes*

<sup>13</sup> Iniciálové zkratky se v českém jazykovém prostředí staly kvůli nadužívání během komunistického režimu určitým negativně vnímaným symbolem, předmětem ironie či vtipů.

<sup>14</sup> Vnější, vynucená změna jména entity je znakem ovládnání, moci nad objektem: „Většinou se tak děje, řekněme, z jakési pozice moci, neboť ten, kdo postavu nějakým způsobem ovládá, může zasahovat i do sféry její identity, která je představována i jejím jménem“ (Dvořáková, 2017, s. 123). Toto tvrzení je platné nejen ve vztahu ke jménům osob.

<sup>15</sup> Jde však o termín, který nepřešel do širšího terminologického úzu (Odaloš & Vallová, 2020, s. 186).

(‘Revue pro palestinská studia’) — má jednoznačně formálně-sémantickou podobu názvů médií tohoto typu a zaměření. Efekt realističnosti při odkazování na intelektuální milieu je nicméně vytvořen kombinací zaniklých, reálných i fiktivních proprií: první chrématonymum představuje variaci na dvě reálná jména, a sice *Le Magasin du XIXe siècle* (‘Časopis pro 19. století’) a *Dix-Neuf* (‘Devatenáctka’), vydávané odbornými filologickými institucemi. Jméno následujícího časopisu bylo v čase vzniku dystopie realistické, následně se předobraz přejmenoval na *Le Nouveau Magazine littéraire* (‘Nový literární časopis’). Třetí proprium odkazuje ke staršímu stejnojmennému magazínu, který zanikl v roce 2008, sedm let před prvním vydáním románu.

Motiv celoplošných, masových médií někteří z autorů zařazují do souvislého příběhu skrze smyšlené výstřižky, odstavce nebo kapitoly z audiovizuálních a tištěných sdělovacích prostředků; důsledně přitom jmenují tituly periodik a stanic. Explicitně uvedený název média společně s citátovou podobou účinně naplňuje iluzionistickou funkci — uváděny jsou povětšinou renomované, seriózní mediální značky, mezinárodní i lokální, jak ilustrují agentury *AFP* a *Reuters*, stanice *BBC* v „La Tentation de la défaite“; televize *BFM* a portál prvního kanálu *TF1 LCI* nebo deník *Figaro* v „Podvolení“. Boualem Sansal uvozuje epilog románu „2084: Konec světa“ enumerací, v níž opět zaznívají fiktivní, avšak formálně i pragmaticky realistická chrématonyma: „Epilog/V němž se dozvíme poslední novinky z Abistánu. Byly posbírány z různých médií: *Hlas Kii*by, *Nadir 1 — Qoodsabadská stanice*, *NozF*, *časopis DVOP* s názvem *Hrdina*, *Hlas mokb*, *Výběr z Občanských výborů*, *Armádní revue* a tak dále. Je záhodno je brát s nejvyšší obezřetností, protože média jsou v Abistánu především nástroji myšlenkové manipulace ve službách klanů“ (Sansal, 2016, s. 215).<sup>16</sup>

Série imitující faktické, novinářské informace v různé míře prostupují i česky psané dystopie; v tomto bodě se vyjevuje diference mezi sledovanými národními literaturami. Prózy české provenience propria označující média takřka neobsahují, na jejich (očekávatelném) místě se vyskytují apelativa: protagonista „Řádu“ poslouchá katastrofické události ze zpravodajství nepojmenovaného rádiového kanálu, Vondruška v „Kronice zániku Evropy“ doprovází naraci jednotlivých kapitol vizuálně odděleným přehledem dobových aktualit s lakonickým nadpisem *Zprávy z tisku*. Absence vlastních jmen v situacích, kde by byly potenciálně užity, může mít vícero motivací (v beletrii zejména u antroponym — např.

<sup>16</sup> „Dans lequel on apprendra les dernières nouvelles de l’Abistan. Elles ont été cueillies dans différents médias: *La Voix de la Kii*ba, *Nadir-1-Station de Qoodsabad*, les *NoF*, la gazette des CJB intitulée *Le Héros*, *La Voix des Mockbas*, *La Fraternelle des Civiques*, la *Revue des armées*, etc. Il convient de les prendre avec la plus grande circonspection, les médias abistani sont avant tout des instruments de manipulation mentale au service des clans“ (Sansal, 2015, s. 144).



postavy ztrácející identitu nebo typizované). Na rozdíl od nich nebyly důvody zamlčení chrématonym (ostatně obecněji jako celková problematika chrématonym v umělecké literatuře) doposud šířeji sledovány; ve vzorku popisovaných textů lze hypoteticky hovořit o naznačené ztrátě plurality a monopolizaci médií; tedy o totalitní kontrole sdělovacích prostředků — zde se však již blížíme limitům dílčí literárněonomastické interpretace.

## 6. ZÁVĚR

Propriální složka tvoří podstatnou část lexikální i motivické struktury dystopických románů a novel v obou analyzovaných literaturách. V oblasti abionym lze spatřovat silné zastoupení realistických názvů míst s dominantní asociační funkcí, vytvářející v některých případech až strukturu bedekru fikčního světa; honorifikační toponyma jsou zastoupena v konstruování anticipovaného, totalitního světa. Frekvence choronym a ergonym je ve většině děl korpusu signifikantní; jak názvy fiktivních zemí, tak politických stran a dalších organizací imitují strukturu obdobných reálných pojmenování, jsou značně typizovaná a nesou iluzionistickou funkci. Tematizace přejmenování prostupuje všechny kategorie, zpravidla signalizuje prosazování autoritativní moci skrze ovládnutí krajiny jmen (států, městského prostoru, institucí). Za podstatný považujeme také fakt, že s výjimkou distribuce názvu sdělovacích prostředků se typologie, funkce a rozvrstvení literárních proprií mezi česky a francouzsky psanými texty významněji neliší — zjištěné charakteristiky onymie tudíž lze hodnotit jako imanentní, v dané genologické kategorii soudobé literatury obecně platné.

## LITERATURA

- Andrevon, J.-P. (1989). *Šukran* [Shukran]. Paris: Éditions Denoël.
- Berg, L.D., & Kearns, R.A. (2009). Naming as Norming: „Race“, Gender, and the Identity Politics of Naming Places in Aotearoa/New Zealand. In L.D. Berg & J. Vuolteenaho (Eds.), *Critical Toponymies: The Contested Politics of Place Making* (s. 19–51). Farnham: Ashgate.
- Dvořáková, Ž. (2015). Jak dále v literární onomastice? [What next in literary onomastics?]. In H. Chýlová & V. Viktora (Eds.), *Dva z prvních: Jaromír Spal, Miloslav Šváb — respektované osobnosti vysokoškolské bohemistiky* [Two of the first: Jaromír Spal, Miloslav Šváb — respected personalities of academic bohemistics] (s. 92–99). Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni.
- Dvořáková, Ž. (2017). *Literární onomastika: antroponyma* [Literary onomastics: anthroponyms]. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Frýbort, L. (2015). *Pod znamením půlměsíce: příběhy z Evropy pod vládou islámu* [Under the sign of the crescent: Stories from Europe under islamic rule]. Krásná Lipa: Marek Belza.
- Gibka, M. (2019). *Literary Onomastics: A Theory*. Łódź: ArchaeGraph.

- Houellebecq, M. (2015). *Soumission* [Submission]. Paris: Flammarion.
- Houellebecq, M. (2015). *Podvolení* [Submission] (A. Beguivin, překl.). Praha: Odeon.
- Kechlibar, M. (2019). *Krvavé levandule* [Bloody lavender]. Praha: Klika.
- Odaloš, P., & Vallová, E. (2020). Sústava slovanskej onomastickej terminológie (vznik, existencia, neuralgické miesta, aktualizácia) [The System of slavic onomastic terminology (creation, existence, neuralgic points, revision)]. *Folia onomastica Croatica*, 29, 169–202.
- Paitel, P. (2013). *2084 — République Islamique de France* [2084 — Islamic Republic of France]. Bookelis.
- Pastyřík, S. (2000). *Vlastní jména v literatuře a škola* [Proper names in literature and school]. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Pavlova, O. (2022). *2 + 2 = 5: světy antiutopické a dystopické literatury* [2 + 2 = 5: Worlds of Antiutopian and Dystopian Literature]. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Rath, D. (2017). *Řád* [The Order]. Praha: Ottovo nakladatelství.
- Rejter, A. (2019). *Nazwy własne w kon/tekstach kultury* [Proper names in con/texts of culture]. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Saint-Hamont, D. (2002). *Le jour de l'Aïd* [The day of Eid]. Plon.
- Sansal, B. (2015). *2084: la fin du monde* [The end of the world]. Paris: Gallimard.
- Sansal, B. (2016). *2084: konec světa* [The end of the world] (R. Podaný, překl.). Praha: Argo. (Původní práce publikovaná v roce 2015)
- Střelec, K. (2019). Stalingrad Pub or Hitler's? Representation of ideological changes of toponyms in contemporary Czech literature. *Acta onomastica*, 60(1), 121–129.
- Šlechta, V. (2015). *Rok Havrana* [Raven's Year]. Praha: Brokilon.
- Vergnenegre, A. (2020, 12. června). Marseille „la ville la plus dangereuse d'Europe“, un classement américain basé sur un sondage d'internautes. *France Info*. <https://france3-regions.francetvinfo.fr/provence-alpes-cote-d-azur/bouches-du-rhone/marseille/marseille-ville-plus-dangereuse-europe-classement-americain-base-sondage-internautes-1544436.html>
- Vitkine, A. (2006). *La Tentation de la défaite* [The temptation of defeat]. Paris: Editions de La Martinière.
- Vondruška, V. (2019). *Kronika zániku Evropy: 1984–2054* [Chronicle of the end of Europe: 1984–2054]. Brno: MOBA.

## SUMMARY

## ON THE ONYMIC SYSTEM OF CONTEMPORARY DYSTOPIAS (ON THE EXAMPLE OF FRENCH AND CZECH LITERATURE)

The onymic structure of a literary work — especially anthroponyms and toponyms — creates a functional system linked to the author's poetics, stylistic and contemporary conventions, and also to a given literary genre or subgenre or modus. The genological aspects and motivations of the use of proper names in an artistic text are among the least treated in contemporary literary onomastics, although they touch upon a wide range of linguistic and literary scientific questions, perspectives and problems. In this regard, our comparative case study focuses on the recently highly productive genre area of dystopias and the analysis of its onymic landscape, namely abionyms; the corpus under study consists specifically of eleven Czech and French prose works published after 1989. Due to the nature of these related genres (among others, representation of the future, but often also in intermingling with the previous present, anticipatory construction, negative image of development striving for realism, believability), the paper focuses primarily on the distribution of the use of authentic and realistic, or authorial, names. The study observes the frequency of these proper names and their functions in (re)modelling the fictional world in relation to the actual world, with the intention of characterising any typical features, tendencies or variations. In this paper, we deliberately chose a comparative approach, which, we believe, more appropriately captures general patterns beyond the scope of individual national language systems — on this basis, the study concludes that the identified and interpreted characteristics of onymy can be assessed as immanent, generally valid in a given genological category of contemporary literature.

Key words: literary proper names, dystopia, onymic genre landscape, contemporary French prose, contemporary Czech prose